

HUNDEMORDET I BJERGENE ELLER QIVÍTOQ'EN, DER RØG LUCKY STRIKE

Af Alfred Rosenkrantz

På den danske Østgrønlandsekspedition 1929 til landstrækningerne n. f. Scoresbysund medførte vi til indpakning af de geologiske objekter, som vi samlede, flere tusind eksemplarer af et og samme nummer af „Socialdemokraten“. Når vejret var dårligt, havde vi i lejrene ingen anden lektüre end dette nummer, som vi efterhånden næsten kunne udenad til almindelig lede. Der var bl. a. en artikel benævnt „Hypofysebetragtninger“, og en anden med overskriften „Kirken i Ribe har slaaet en Revne“ og endelig en dramatisk feuilleton: „Hundemordet i Bjergene“. Moralen af dette må vel være, at ekspeditioner til Grønland altid bør udrustes med indpakningsaviser af så mange forskellige numre som vel muligt.

Imidlertid har det, der i det følgende skal berettes, bortset fra titlen, intet som helst med Østgrønlandsekspeditionen 1929 at gøre, men begivenhederne udspiller sig i Vestgrønland, nærmere betegnet Nûgssuaqhalvøen, i året 1939 og i årene derefter indtil 1947 og er på en måde knyttet til geologernes virksomhed i området, dels under Den danske Nûgssuaqekspeditionens auspicer, dels som led i Grønlands Geologiske Undersøgelses virksomhed i årene efter den store verdenskrig. Det må lige nævnes, at jeg i det efterfølgende gennemgående har undladt at nævne navne på de omtalte personer og bopladser, da hovedpersonen (Qivítoq'en) endnu har mange nulevende pårørende i området.

Da den 2. Nûgssuaqekspedition sommeren 1939 indledte sit arbejde på Nûgssuaq's nordkyst mellem Kûk og Itivdle havde et af holdene i sin tjeneste en ung grønlander, som ikke i nævneværdig grad gad tage del i arbejdet og derfor efter kort tids forløb blev udskiftet med en anden grønlander. Om dette skulle have efterladt bitre følelser hos førstnævnte skal være usagt. Da et af geologholdene imidlertid senere på sommeren slog sig ned i nærheden af det udsted, hvor denne grønlander hørte hjemme, blev det udsat for udplyndring af udstedets hunde, der, som sædvanligt dengang, ganske var overladt til sig selv i sommertiden uden at blive fodret af deres ejer-

mænd. En af geologerne, som en aften kom ned fra fjeldet, så, da han nærmede sig lejren, en hund, der baglæns arbejdede sig ud gennem en lang flænge, som den havde frembragt i hans telt og med en halv side røget flæsk i flaben. Opbragt ved synet greb han en sten og slyngede den i hovedet på hunden, der med et højt hyl forsvandt ned mod udstedet. Ude fra Umanakfjorden, hvis overflade lå blank som et spejl, lød der samtidig i den dejlige sommeraften skud fra nogle grønlanderbåde, hvorfra man drev jagt på søfugle. — Det viste sig iøvrigt, at hunden også havde taget godt for sig af retterne inde i geologteltet, og det var derfor en velfortjent afklapsning, den havde fået. Imidlertid kom senere på aftenen stedets udstedsbestyrer til lejren og sagde til geologen: „Der er en af grønlanderne, der siger, at du har skudt hans hund, og at han derfor kræver 10 kr. i erstatning.“ Geologen, der ikke var sig nogen brøde af den art bevidst, gjorde gældende, at skulle han betale 10 kr., måtte han forlange hundens lig udleveret intakt. Det kunne nu ikke lade sig gøre, da grønlanderens allerede havde flået hunden og ydermere fodret de andre hunde i sit spand med dens kød. Hundeejeren gik dernæst ned til 5 kr. i sit forlangende, men da geologen nu som betingelse forlangte, at skindet i så fald skulle tilfalde ham, nægtede grønlanderens at gå med dertil. Det blev derefter bestemt, at sagen skulle forelægges kommunerådet, som ville samles senere på aftenen i udstedsbestyrerens hjem. Da geologen gav møde, blev han hurtigt klar over, at sagen vist ikke stod særlig godt for ham, idet kommunerådet overvejende bestod af hundeejerens nærmeste familie. En tilrejsende kateket, der ikke helt var det danske sprog mægtig, havde man anmodet om at fungere som tolk under retsforhandlingerne. Han gav imidlertid ikke møde, da han om eftermiddagen var kommet for skade at have forfrisket sig lidt rigeligt med de våde varer. I stedet måtte så udstedsbestyreren, der i sandhedens interesse ikke kunne siges at beherske det grønlandske sprog til fuldkommenhed, optræde både som tolk og lovsigemand. Han havde i dagens anledning fremlagt en række love, anordninger og bekendtgørelser på såvel grønlandsk som dansk i retten. Men iøvrigt holdt udstedsbestyreren sig neutralt i baggrunden, og man vil forstå, at forhandlingerne kun skred møjsommeligt frem. Så fik geologen en lys idé. Han forlangte simpelthen hundens skind fremlagt i retten. Hundeejeren, der ikke fattede rækkevidden af geologens forlangende, blev langt om længe af kommunerådet beordret til at hente hundeskindet, der dernæst blev anbragt udstrakt på udstedsbestyrerens spisebord. Efter at have betragtet skindet i nogle minutter anmodede geologen hundeejeren om at udpege det hul i skindet, som den dræbende kugle havde frembragt. Grønlanderens satte efter nogen tøven sin finger på en blodig plet på skindets inderside. Geologen holdt derpå sin finger på pletten, vendte skindet om og demonstrerede, at der intet hul var på den udvendige side. Dette gentog sig et par gange, hvorefter geologen erklærede, at hvis denne hund var blevet skudt, måtte kuglen være gået ind gennem

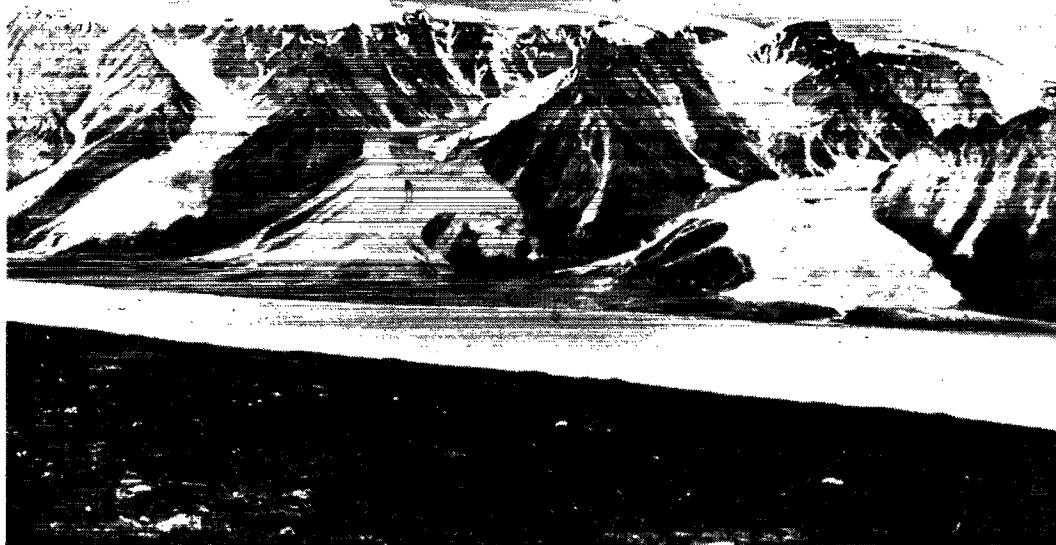
Fig. 1. Del af Nûgssuaq Halvøen set fra nord i 4000 m højde. Billedet viser nordkysten imellem Slibestensfjeldet og Serfat. Langs kysten strækker sig den op til 2144 m høje fjeldryg kronet af basaltlava, hvis højeste partier dækkes af højlandsis. Det er denne bjergryg, Qivitoq'en klatrede op over. Han er rimeligvis gået ned i Agatdalen (Angmârtussut) og har fulgt den gamle rensjægervej gennem Qaersutjægerdalen. Agatdalen ses midt i billedet, den fører i nordvestlig retning op mod nordkysten. Herfra er han mod syd kommet ud i den store dal Auvfarssuaq, som gennemskærer halvøen på langs, og som ses i billedets baggrund begrænset mod syd af den høje, isklædte fjeldkæde langs halvøens Vajgatkyst. Længst borte i billedet skimtes de iskronede basaltfjelde på øen Disko. Geodætisk Institut. Eneret.

anus og ud gennem munden eller omvendt, men han fralagde sig i den anledning ethvert ansvar. Dernæst afbrødes forhandlingerne, og kravet over for geologen blev ikke fastholdt ved denne lejlighed. Det, der var passeret, var formentlig, at grøn-lænderen, da han ser hunden komme vaklende ned mod huset og lidt før har hørt et skud, ganske vist ude fra fjorden, straks sætter de to ting i forbindelse med hinanden, slår hunden for panden og beskylder geologen for at have skudt hunden, for så dernæst at kunne kræve erstatning.

Denne episode, som vi altid senere på ekspeditionen betegnede som „Hundemordet i Bjergene“, var dog ikke endelig afklaret med nattemødet i udstedet. Sagen blev nemlig af kommunerådet forelagt kolonibestyreren i Umanak, der dengang også var distriktets øverste juridiske myndighed. Ekspeditionschefen, som på dette tidspunkt befandt sig i Umanak, nægtede, efter at sagen var klarlagt for ham af geologen ved udstedet, at betale den krævede erstatning på 5 kr. Med mindre, som han sagde til kolonibestyreren, befolkningen i udstedet erklærede sig villige til at erstatte de skader, som udstedets hunde havde tilføjet ekspeditionens teltmateriel. Det tilføjedes, at teltene på stedet havde en værdi af adskillige hundrede kroner. Kommunerådet lod dernæst sagen falde, men da vi senere anløb udstedet, uddelte ekspeditionen gaver til befolkningen, bl. a. bolcher til børnene for et beløb, der mange gange oversteg de 5 kr. Det var således ikke et spørgsmål om penge, der betingede afslaget på det stillede erstatningskrav på 5 kr. Årsagen var den at sætte en stopper for en tendens fra nogle grønlænderes side til at ville slå ekspeditionen for penge på et opdigtet grundlag.

I september 1947 befandt et geologhold fra Grønlands Geologiske Undersøgelse sig på Nûgssuaq's nordkyst nær tværdalen Itivdle. Forfatteren af disse linier foretog ledsaget af to grønlændere en todages traversering af halvøen gennem dalen og nåede hen under aften den første dag midtvejs ind. Herinde fandtes mange steder en frodig vegetation, nogle steder bestod den af et lavt pilekrat, andre steder var jorden dækket af en tæt bevoksning af Dryas (Fjeldsimmer), hvis frugter netop nu i september forlod planterne båret i aftenvinden af de lette, hvide „faldskærme“. Netop som vi var begyndt at udsøge os en teltplads for natten, stoppede grønlænderne pludseligt op: På jorden havde de mellem dryas-tuerne fået øje på en hjerneskal af et menneske, uden underkæbe og med tydelige spor af rævegrav. Det hele så så friskt ud, at der næppe kunne være tvivl om, at det ikke var længe siden, at det pågældende menneske var afdødt ved døden. Af grønlændernes lavmælte samtale bemærkede jeg et navn, som netop var båret af den grønlænder, som havde været hovedpersonen i dramaet „Hundemordet i Bjergene“. Vi afsøgte den nærmeste omegn, men kunne ikke finde flere rester af den afdøde, hvorefter vi gravede hjerneskalen ned. Da vi havde slået lejr, fortalte grønlænderne mig, at denne mand, som de formodede, hjerneskalen tilhørte, i begyndelsen af krigen efter at være blevet drillet af sine byfæller, var gået til fjelds og var blevet fjeldgænger (Qivítóq), og ingen havde set ham siden.

Senere erfarede jeg via udstedsbestyreren i Sarqaq på Nûgssuaq's sydkyst, at rensjægere fra Sarqaq i august måned 1946 på den nordlige bred af den store sø Sarqaq taserssua midt inde på Nûgssuaq Halvøen havde fundet en Qivítóq-hytte. Den var bygget af sten ved foden af den stejle fjeldside Kanâkip aurfâ. Dette navn er betegnelsen for en jagtmark, som i gamle dage blev benyttet af en tyndbenet rensjæger Kanâke. Stedet kan ikke være langt fra den gamle rensjægerstation ved søens

*Fig. 2. Fjeldsiden Kanákip auvfå ved den store sø Sarqap taserssua, som ligger midt på Nûgssuaq Halvøen som en østlig fortsættelse af Auvsarssuaq Dalen. Ved fjeldets fod fandt grønlændere fra Sarqap i 1946 en Qivitoq-stenhytte af moderne oprindelse. Bemærk den betydelige forskel på gletschernes udbredelse for-
dum, angivet ved de gamle morænedannelser, der strækker sig helt ned til søen, og i 1938. A. Rosenkrantz
fot. 30. august 1938.*

vestende, der bærer navnet Nernartût (stedet med den rige bevoksning af tornet stenbræk: *Saxifraga tricuspidata* = Nernaq). I selskabets årsskrift for 1943 (pag. 89) har jeg nærmere omtalt Nernartût, hvis jægerly og kødgrave grupperer sig om en gammel Nāngissat. Navnet Kanákip auvfå er sikkert meget gammelt, det er på Geodætisk Institut's kort 70 V2. Umanak anbragt for langt mod nordvest. Sarqap'ernes nærmere undersøgelse af stenhytten viste, at den måtte være bygget af en meget moderne Qivítoq. Der fandtes nemlig omkring hytten en del tomme riffel-patronhylstre, og inde i selve hytten lå flere tomme cigaretpakninger af mærket „Lucky Strike“.

Der består nu en mulighed for at rekonstruere det drama, som tog sin begyndelse under et natligt drikkegilde i udstedet midt på Nûgssuaq's nordkyst i begyndelsen af sidste verdenskrig, vist nok i 1941. I drikkegildet deltog bl. a. fire brødre, deriblandt hovedpersonen i episoden „Hundemordet i Bjergene“. Denne, som i det følgende betegnes „hundeejeren“, blev nu af deltagerne i gildet drillet og hånet på et i virkeligheden så temmelig harmløst grundlag, nemlig nogle få kroners

børnpenge-restance. Efterhånden antog drikkeriet og drilleriet sådanne dimensioner, at „hundeejeren“ i stærk ophidselse forlod gildet og stak til søs i sin kajak. Denne blev senere fundet på en lille gnejs-halvø, Ikorfat, vest for udstedet, og man antog da, at ejeren var druknet. Imidlertid blev han senere iagttaget en tidlig morgen nær udstedet, hvor han hørte hjemme, men ingen af hans byfæller vovede at nærme sig ham, de anså ham nu for at være blevet fjeldgænger, Qivítoq, en person, der har forladt samfundet uden mulighed for at kunne vende tilbage. „Hundeejeren“ må selv have ligget under for dette gamle Qivítoq-kompleks, idet han straks, da han følte sig iagttaget, flygtede op i fjeldet. På lignende måde iagttoges han senere samme efterår endnu et par gange ved selve udstedet, og ligeledes en enkelt gang ved en lille boplads længere østpå, hvor han iøvrigt forsynede sig med kød fra tørrestilladserne. Men til sidst forsvandt han helt og må være gået til fjelds. Han må have passeret den over 2000 m høje fjeldkæde langs halvøens nordkyst og er utvivlsomt, følgende den gamle rensjægerrute, nået ned til Agatdalen (Angmartusût) i det indre Nûgssuaq. Denne dal, som dengang endnu rummede talrige rensdyr, fører mod syd ned til den store dal Auvfarssuaq (den store rensdyr-jagtmark), som gennemskærer Nûgssuaq på langs, gennemstrømmet af den meget vandrige flod Kûgssuaq, som han ikke kunne passere. Han har dernæst fulgt flodens nordbred østpå til den store sø Sarqap taserssua, hvor han har indrettet sig for vinteren i en stenhytte. Det vides, at han medførte en riffel og ammunition, og han har vel, inden han drog bort fra nordkysten, foruden med tørret kød forsynet sig med anden proviant, cigaretter og tændstikker. De talrige rensdyrknogler rundt om stenhytten viser, at han i længere tid har kunnet ernære sig ved jagt, men til sidst må ammunitionen være sluppet op. Han har da måttet sande, at den gamle eskimoiske overtro, at en Qivítoq skulle være i stand til at fange rener uden at være i besiddelse af våben, ingen rod har i virkeligheden. Derpå begiver han sig den lange vej vestpå ud gennem Auvfarssuaq og ind i Itivldalen, hvor han sluttelig af udmattelse er styrtet til jorden og omkommet. Måske har han forsøgt at bekæmpe sit Qivítoq-kompleks og prøvet atter at søge kontakt med mennesker, ganske vist ikke i det gamle udsted, men i et andet længere vestpå ved Hollænderbugten; men alt dette er jo kun gætterier. Ingen anden person er, mig bekendt, i krigens år forsvundet ind i land på Nûgssuaq. Men fra andre steder på Grønlands vestkyst har jeg hørt om Qivítoq'er fra nyere tid, uden dog at have nøjere kendskab til de pågældende personer eller de nærmere omstændigheder.

Ovenstående linier viser dog et sikkert eksempel på, at det gamle Qivítoq-uvæsen tæt op mod vor tid har kunnet føre til et skæbnesvangert resultat. Men ingen paragraf i den grønlandske lovgivning gør det, så vidt jeg ved, strafværdigt ved ondartet drilleri at bringe et andet menneske fra sans og samling, så han ender som Qivítoq, hvilket næsten undtagelsesløst medfører den visse død.